

СУТНІСТЬ БАЗОВИХ ПОНЯТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ХОРЕОГРАФІЧНИХ КОЛЕКТИВІВ

THE ESSENCE OF BASIC CONCEPTS IN THE STUDY OF PROFESSIONAL REFLECTION FORMATION AMONG FUTURE CHOREOGRAPHIC COLLECTIVE LEADERS

Статтю присвячено теоретико-методологічному обґрунтуванню понятійно-термінологічного апарату дослідження професійної рефлексії майбутніх керівників хореографічних колективів. На основі компаративного аналізу наукових джерел здійснено понятійну систематизацію трьох груп базових категорій: філософські, психологічні та педагогічні виміри рефлексії; природа діяльності керівника хореографічного колективу; особливості фахової підготовки у сфері хореографії. Простежено історико-філософський розвиток поняття рефлексії від античних концепцій самопізнання до сучасних теорій метакогніції, що демонструє еволюцію наукового трактування рефлексивних процесів. Досліджено психологічні механізми рефлексії як комплексної інтелектуальної здатності до систематичного аналізу професійної діяльності та педагогічні аспекти рефлексії як складової професійної компетентності. Розкрито специфіку професійної рефлексії в хореографічній діяльності, що характеризується синтезом тілесно-рухового, художньо-естетичного та педагогічного компонентів. Концептуалізовано діяльність керівника хореографічного колективу як поліфункціональну мистецько-педагогічну практику, що трансформувалася від переважно організаційної функції до багатоаспектної діяльності, яка інтегрує творчі, педагогічні та управлінські виміри. Теоретично обґрунтовано міждисциплінарний характер фахової підготовки керівників хореографічних колективів, що потребує комплексного підходу до формування професійних компетентностей через взаємодію теоретико-методологічного, практично-виконавського, художньо-творчого та організаційно-педагогічного компонентів. Шляхом компаративного аналізу наукових підходів розроблено авторські дефініції базових понять: професійна рефлексія керівника хореографічного колективу як складне інтегративне особистісно-професійне утворення; керівник хореографічного колективу як багатofункціональний фахівець художньо-педагогічного профілю; фахова підготовка як цілеспрямований процес формування системи професійних компетентностей. Запропонований понятійно-термінологічний апарат створює теоретичне підґрунтя для подальших емпіричних досліджень проблеми формування професійної рефлексії в контексті хореографічної освіти та сприяє розвитку наукових засад підготовки фахівців мистецького профілю в умовах трансформації освітньої парадигми.

Ключові слова: професійна рефлексія, керівник хореографічного колективу, фахова підготовка, понятійно-термінологічний апарат, компаративний аналіз, хореографічна

освіта, рефлексивні практики, мистецька освіта.

This article provides theoretical and methodological justification for the conceptual framework and terminology used in studying professional reflection among future leaders of choreographic ensembles. Through comparative analysis of scientific sources, the study systematizes three groups of basic categories: philosophical, psychological, and pedagogical dimensions of reflection; the nature of choreographic directors' activities; and the specifics of professional training in choreography. The research traces the historical and philosophical development of reflection from ancient self-knowledge concepts to modern metacognition theories, demonstrating the evolution of scientific understanding of reflective processes. The study investigates psychological mechanisms of reflection as a complex intellectual ability for systematic analysis of professional activity, as well as pedagogical aspects of reflection as a component of professional competence. The research reveals the specificity of professional reflection in choreographic activity, characterized by the synthesis of physical, artistic, and pedagogical elements. The study conceptualizes the work of choreographic directors as multifaceted artistic and pedagogical practice that has evolved from predominantly organizational functions to comprehensive activities integrating creative, pedagogical, and managerial dimensions. The research provides theoretical justification for the interdisciplinary nature of professional training for choreographic directors, requiring a comprehensive approach to developing professional competencies through the interaction of theoretical-methodological, practical-executive, artistic-creative, and organizational-pedagogical components. Through comparative analysis of scientific approaches, the author develops original definitions of key concepts: professional reflection of choreographic directors as a complex integrative personal-professional formation; choreographic directors as multifunctional specialists with artistic-pedagogical expertise; and professional training as a purposeful process of developing a system of professional competencies. The proposed conceptual framework creates a theoretical foundation for further empirical research on professional reflection development in choreographic education and contributes to advancing scientific foundations for training artistic specialists under current educational paradigm transformations.

Key words: professional reflection, choreographic collective leader, professional training, conceptual-terminological apparatus, comparative analysis, choreographic education, reflective practices, artistic education.

УДК 378.147:159.955:793.3
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/85.2.17>

Нечіпоренко О.В.,
аспірант, викладач кафедри
музикознавства, інструментальної
та хореографічної підготовки
Криворізького державного
педагогічного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасний етап розвитку вищої освіти України характеризується фундаментальними змінами в підготовці фахівців мистецьких спеціальностей, що зумовлено інтеграційними процесами у європейський освітній простір та трансформацією культурно-мистецької сфери. Особливої актуальності набуває проблема формування професійної рефлексії майбутніх керівників хореографічних колективів як ключової компетентності, що забезпечує їхню готовність до творчого педагогічного керівництва в умовах динамічних соціокультурних змін. Трансформація освітньої парадигми під впливом глобалізаційних процесів та науково-технічного поступу створює якісно нові виклики для хореографічної галузі в Україні, вимагаючи принципово відмінних підходів до підготовки фахівців хореографічного мистецтва, здатних до постійного професійного саморозвитку та творчої самореалізації.

Ключовою методологічною проблемою виступає відсутність чіткого науково обґрунтованого понятійно-термінологічного апарату дослідження професійної рефлексії в контексті хореографічної освіти. Багатоаспектність феномену рефлексії, специфіка діяльності керівника хореографічного колективу та унікальні особливості фахової підготовки у цій сфері потребують систематизації та уточнення базових понять, що становлять теоретичне підґрунтя для подальших наукових розвідок. Дане питання набуває особливої важливості в контексті реалізації стратегічних завдань реформування мистецької освіти, спрямованих на підвищення якості підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних до інноваційної професійної діяльності в умовах сучасних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика професійної рефлексії знайшла широке відображення у сучасних міждисциплінарних дослідженнях. Філософські аспекти рефлексії як способу пізнання та самопізнання досліджували українські науковці: В. Татенко [19], який обґрунтовує соціально-психологічний вимір рефлексивних процесів; Р. Павелків [13], що аналізує науково-психологічні підходи до феномену рефлексії; К. Ступак [18], який досліджує рефлексивну модель освітньої практики; А. Богачов [2], що розглядає герменевтичні аспекти рефлексивного мислення.

Психологічні механізми рефлексивних процесів вивчають А. Палій, Т. Єльчанінова, В. Шевченко [14], які трактують рефлексію як структуротворчий компонент професійної діяльності; Ю. Подкопаєва, О. Маляр [15], що здійснюють психологічний аналіз рівнів рефлексії в контексті самореалізації.

Педагогічні аспекти професійної рефлексії представлені у дослідженнях Я. Нагрибельного [11], Т. Ніконенка [12], О. Третяк та О. Міщені [20], М. Роганової, С. Рашидової, М. Роганова [16].

Вагомий внесок у дослідження рефлексії в хореографічній діяльності зробили зарубіжні науковці: Г. Баннерман [24], яка досліджувала рефлексивне письмо хореографів та його вплив на творчий процес; Д. Ріснер [26], що аналізував трансформацію рефлексивних практик у танцювальній освіті; Дж. Баттерворт і Л. Вілдшут [25], які вивчали сучасну хореографію через призму рефлексивного підходу до творчості.

Специфіку діяльності керівника хореографічного колективу висвітлено у працях вітчизняних дослідників: О. Лань, К. Кшен, Я. Іванової [7], які акцентують увагу на особливостях педагогічної роботи в зразкових колективах; А. Кривохижі, О. Бикової [6], що розглядають балетмейстерські аспекти створення хореографічних композицій; О. Башкір, А. Денисенко [1], досліджують особливості командування в хореографічних колективах; Т. Холова [22], що аналізує історичний розвиток аматорських хореографічних колективів; К. Маркіної [8], яка характеризує поліхудожні аспекти діяльності керівника.

Питання фахової підготовки у сфері хореографії досліджували М. Марушка [9], що обґрунтовує модель підготовки вчителів хореографії на основі компетентнісного підходу; П. Фриз [21], який аналізує формування професійних компетенцій майбутніх педагогів-хореографів; Ю. Ростовська [17], яка досліджує роль теоретичних дисциплін у професійній підготовці; Т. Зузяк, Т. Грінченко, О. Мацюк [4], що застосовують професіографічний підхід до підготовки майбутніх учителів хореографії; Л. Козинко [5], звертає увагу на важливість конфліктологічної компетентності як складової професійної готовності майбутніх керівників хореографічних колективів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень окремих аспектів рефлексії, діяльності керівника хореографічного колективу та фахової підготовки у сфері хореографії, залишаються невирішеними такі теоретико-методологічні проблеми: відсутність цілісної концептуальної моделі професійної рефлексії в контексті хореографічно-педагогічної діяльності; недостатня розробленість теоретичних засад інтеграції мистецького, педагогічного та управлінського компонентів у діяльності керівника хореографічного колективу; брак системного підходу до обґрунтування специфіки фахової підготовки керівників хореографічних колективів в умовах сучасних освітніх трансформацій; потреба у створенні понятійно-термінологічного апарату, що відображає міждисциплінарний характер досліджуваної проблематики та забезпечує методологічну основу для подальших емпіричних досліджень.

Мета статті полягає у визначенні сутності базових понять дослідження формування рефлексії

майбутніх керівників хореографічних колективів та розробці їх авторських дефініцій на основі компаративного аналізу понятійно-термінологічного апарату.

Виклад основного матеріалу. З метою дослідження базових понять професійної рефлексії керівників хореографічних колективів застосовано науковий метод компаративного аналізу, який дозволяє систематизувати понятійне поле дослідження з урахуванням принципів науковості, цілісності та міждисциплінарності. Здійснено понятійну систематизацію і концептуальне моделювання наукового дослідження, яке утворюють три взаємопов'язані групи базових понять: перша група містить поняття, що розкривають філософські, психологічні та педагогічні аспекти рефлексії; друга група включає поняття, пов'язані з сутністю діяльності керівника хореографічного колективу; третя група складається з понять, що характеризують специфіку фахової підготовки у сфері хореографічного мистецтва.

Розпочинаючи аналіз понятійного поля дослідження, необхідно звернутися до витоків феномену рефлексії, оскільки саме розуміння її сутності становить методологічне підґрунтя для подальшого осмислення специфіки професійної рефлексії в хореографічній діяльності. Історично поняття рефлексії зародилося в античній філософській традиції як інструмент пізнання власного внутрішнього світу, при цьому визначальний внесок у становлення теорії рефлексивного мислення зробив Сократ своїм методом маєтики. Розвиваючи сократівську традицію діалогічного пізнання, В. Татенко констатує, що у процесі спілкування кожен з учасників отримує унікальну можливість самосприйняття з певної соціально-психологічної відстані, порівняння себе з іншими та усвідомлення власних потреб і недоліків [19, с. 120].

Середньовічна філософія переосмислила феномен рефлексії крізь призму релігійного світогляду, де Августин Блаженний розглядав рефлексію як шлях богопізнання через самопізнання, здійснюючи глибокий рефлексивний аналіз власного духовного досвіду. Філософія Нового часу ознаменувала кардинальний поворот у розумінні рефлексії, коли Р. Декарт, здійснивши радикальний поворот до суб'єктивності, вивів рефлексію на передній план філософського дискурсу. Дж. Локк трактував рефлексію як особливе джерело знання, що виникає через внутрішнє спостереження, і як зазначають Я. Чаплак та Г. Чуйко, саме Локк був першим філософом, що ввів поняття «рефлексії» в науковий дискурс, розуміючи її як внутрішнє сприйняття, діяльність розуму, об'єктом якої виступають попередні ідеї [23, с. 36].

Концептуальні напрацювання Канта пов'язують рефлексію з необхідною умовою появи нового знання. Як зазначає К. Ступак, Кант розмежовував

рефлексію на трансцендентальну та логічну [18, с. 47]. Феноменологічна традиція відкрила нові обрії в науковому баченні рефлексії, коли Е. Гуссерль описував її як особливий метод феноменологічного дослідження, спрямований на виокремлення сутнісних структур свідомості, а М. Гайдеґер розширив уявлення про рефлексію, пов'язавши її з проблемою буття людини у світі. Сучасна українська філософська думка пропонує нові інтерпретації рефлексії в контексті освітніх трансформацій, зокрема Р. Павелків підкреслює, що рефлексія функціонує як активний перетворювальний механізм і принцип людського мислення, що відіграє ключову роль у самопізнанні та саморозвитку особистості [13, с. 167].

Філософське осмислення рефлексії як механізму самопізнання та саморозвитку заклало потужний фундамент для її подальшого дослідження в різних наукових галузях, що зумовлює необхідність переходу від загально-філософського розуміння рефлексії до аналізу її сутності у психологічному вимірі, де рефлексія набуває особливого значення як механізм саморегуляції та професійного становлення особистості. У психологічному контексті А. Палій, Т. Єльчанінова та В. Шевченко характеризують рефлексію як комплексну розумову здатність до постійного аналізу та оцінки кожного етапу професійної діяльності, важливу передумову ефективної діяльності, глибокого її усвідомлення, критичного аналізу та конструктивного вдосконалення [14, с. 867]. Багатоаспектність рефлексії як психологічного феномену ґрунтовно аналізують Ю. Подкопаєва та О. Маляр, які зазначають, що як специфічна психічна реальність рефлексія може бути представлена різноманітними категоріями: як ступінь переходу інстинкту до думки, як принцип організації і розвитку психічних процесів, як компонент структури діяльності, як рівень ієрархічно організованого мислення, як детермінанта творчого процесу, як механізм саморозвитку особистості [15, с. 379].

Психологічне розуміння рефлексії як складного інтелектуального процесу природно доповнюється її педагогічною інтерпретацією, оскільки освітня діяльність за своєю природою є рефлексивно насиченою. Педагогічний аспект рефлексії розкривається у її спрямованості на вдосконалення освітнього процесу та професійної діяльності, при цьому за працями Я. Нагрибельного, І. Зязюн приділяв виняткову увагу рефлексивним процесам у педагогічній діяльності, виокремлюючи професійно-особистісний аспект, за якого актуалізується рефлексія згідно з власною, ексклюзивною педагогічною дією [11, с. 94]. О. Третяк та О. Міщенко надають рефлексивній компетентності значення інтегративної характеристики, що включає самооцінку, самоконтроль, самовдосконалення майбутнього фахівця [20, с. 145].

Розглянуті філософські, психологічні та педагогічні підходи до рефлексії утворюють методологічне підґрунтя для розуміння її професійного виміру. Аналіз цих теоретичних основ створює передумови для переходу до вивчення специфіки професійної рефлексії як ключового компонента фахової компетентності, що набуває особливої значущості в контексті підготовки керівників хореографічних колективів. Дослідження феномену професійної рефлексії набуває суттєвого значення в контексті підготовки керівників хореографічних колективів, оскільки за спостереженнями О. Воронової, професійна рефлексія як галузь самопізнання виникає вже на перших етапах професійного становлення: у процесі професійного навчання й на початковій стадії реалізації професійних функцій [3, с. 56]. Теоретичне підґрунтя для інтелектуального опрацювання професійної рефлексії у хореографічно-педагогічній сфері знаходимо у науковому доробку Д. Шона, який репрезентував дихотомію між «рефлексією-в-дії» та «рефлексією-про-дію» [27]. У контексті хореографічної діяльності «рефлексія-в-дії» проявляється як здатність до миттєвого критичного декодування й модифікації власних рішень безпосередньо в умовах репетиційного процесу, тоді як «рефлексія-про-дію» реалізується через внутрішнє переосмислення змісту й динаміки проведених занять, репетиційних циклів і сценічних презентацій.

М. Роганова, С. Рашидова та М. Роганов трактують професійну рефлексію як цілеспрямований мисленнєвий процес, зорієнтований на критичне переосмислення власної професійно-педагогічної діяльності [16]. Специфіку рефлексивних процесів у хореографічній діяльності досліджує Д. Ріснер, який підкреслює перехід від директивної педагогіки до рефлексивних практик у підготовці танцівників, формулюючи висновок, що протягом останніх двох десятиліть відбулося зміщення акцентів від вузького підходу, зосередженого на копіюванні рухів, до більш відкритого рефлексивного дискурсу щодо різних аспектів змісту, педагогіки та стилів викладання танцю [26]. Г. Баннерман досліджує рефлексивний аспект хореографічної діяльності, експлікуючи нерозривний зв'язок між теорією і практикою, мисленням і дією: рефлексивна практика виводить на передній план питання про те, як здійснюється танець і хореографія, як митці осмислюють свою практику, як ці роздуми впливають на їхню подальшу діяльність [24, с. 475].

Розгляд професійної рефлексії як складного інтегративного феномену спонукає до конкретизації суб'єкта цієї діяльності, оскільки рефлексія не існує у вакуумі, а завжди пов'язана з конкретною професійною діяльністю, що зумовлює потребу у детальному аналізі особливостей діяльності керівника хореографічного колективу як носія професійної рефлексії. Історично поняття «керівник

хореографічного колективу» еволюціонувало під впливом соціокультурних трансформацій та особливостей мистецького середовища різних періодів, при цьому Т. Холов окреслює, як у 80–90-х роках ХХ століття формувалося уявлення про специфіку діяльності керівників аматорських хореографічних колективів Львівщини, які підтримували національну танцювальну традицію [22, с. 97].

Багатоаспектність функцій керівника хореографічного колективу в контексті сучасних суспільних викликів розкривають І. Мостова та К. Островська, констатуючи, що в умовах військової агресії та тривалих бойових дій на території нашої держави питання формування ціннісних орієнтирів у дітей та молоді набуває надзвичайної актуальності [10, с. 63]. О. Лань, К. Кшен та Я. Іванова акцентують, що зразковий хореографічний колектив являє собою специфічну форму дитячого об'єднання, яка характеризується особливими чинниками, умовами, обставинами, що впливають на формування та розвиток творчого процесу у хореографічному мистецтві, і зосереджують увагу на визначальній ролі особистісно-професійних якостей керівника [7, с. 56]. А. Кривохижа та О. Бикова зосереджуються на теоретичній візії діяльності керівника хореографічного колективу крізь призму балетмейстерської творчості, наголошуючи, що конструювання хореографічного твору є тривалим процесом, у якому втілюються знання, досвід, естетичні погляди, світогляд і художній смак хореографа [6, с. 1210].

К. Маркіна характеризує керівника хореографічного колективу як носія поліфункціональної культури, акцентуючи на складній структурі його професійної діяльності та зазначаючи, що цей фахівець працює з елементами різних видів мистецтв, що передбачає розвиток специфічних поліхудожніх умінь [8, с. 215]. Багатоаспектність діяльності керівника хореографічного колективу, її інтегративний характер та специфічні вимоги до професійної компетентності зумовлюють особливі підходи до фахової підготовки таких фахівців, що актуалізує необхідність аналізу сутності та специфіки фахової підготовки в контексті хореографічної освіти як наступного кроку у розгортанні понятійного поля дослідження.

Фахова підготовка керівників хореографічних колективів постає як інтегративне явище в сучасній мистецькій освіті, що вимагає інноваційного підходу з огляду на зміну освітніх орієнтирів, при цьому М. Марушка порушує питання розширення професійної підготовки майбутнього фахівця, констатуючи, що окрім виконавської майстерності, важливим є опанування педагогічних технологій та методичного інструментарію [9, с. 119]. П. Фриз зазначає, що ефективність підготовки майбутніх педагогів-хореографів неможлива без виходу за межі суто технічного тренування танцівника,

при цьому особливу увагу приділяється здатності спрямовувати учнів на сприйняття образної мови танцю, передачу художнього задуму [21, с. 106].

Ю. Ростовська, досліджуючи професійну підготовку майбутніх викладачів хореографії, відзначає важливість теоретичних дисциплін у цьому процесі, підкреслюючи, що сучасна вища хореографічна освіта має комплексну структуру і базується на основі взаємодії різних видів хореографічної діяльності за умов глибокого і ефективного поєднання інформаційної і творчої функцій навчання [17, с. 84]. Т. Зузяк, Т. Грінченко та О. Мацюк засвідчують, що підготовка майбутніх учителів хореографії створює підґрунтя для всебічного становлення педагогів мистецького профілю, при цьому важливим є те, що освітній процес охоплює інтелектуальне, культурне й творче збагачення особистості студента [4, с. 85]. Л. Козинко у дослідженні конфліктологічної компетентності студентів-хореографів акцентує на важливості рефлексивно-регулятивного компонента, який передбачає здатність фахівця до рефлексії та саморефлексії [5, с. 66].

Проведений теоретичний аналіз трьох груп базових понять та виявлених між ними взаємозв'язків створює підґрунтя для формулювання авторських визначень, що відображають сучасне наукове розуміння досліджуваних феноменів. Синтез філософських, психологічних і педагогічних підходів до рефлексії, специфіки діяльності керівника хореографічного колективу та особливостей фахової підготовки у сфері хореографічного мистецтва дозволяє запропонувати власне тлумачення ключових понять дослідження. На основі проведеного компаративного аналізу філософських, психологічних і педагогічних джерел, а також вивчення специфіки діяльності керівника хореографічного колективу та особливостей фахової підготовки у сфері хореографічного мистецтва сформульовано авторські визначення базових понять дослідження.

Професійна рефлексія керівника хореографічного колективу – складне інтегративне особистісно-професійне утворення, що характеризується здатністю до цілісного осмислення й творчої трансформації художньо-педагогічного досвіду через синтез технічного, мистецького й дидактичного аспектів професійної діяльності та функціонує як механізм безперервного професійного саморозвитку в умовах поліфункціональної мистецько-педагогічної діяльності.

Керівник хореографічного колективу – багатофункціональний фахівець мистецько-педагогічного профілю, що здійснює художньо-педагогічне керівництво на основі синтезу мистецьких, педагогічних та організаційних компетентностей, забезпечуючи створення творчого середовища для художньо-естетичної самореалізації учасників колективу та інтеграцію різних векторів професійної діяльності в цілісну систему керівництва творчим процесом.

Фахова підготовка керівника хореографічного колективу – цілеспрямований системний процес формування інтегрованої професійної компетентності, що забезпечує готовність до комплексного художньо-педагогічного керівництва через взаємодію теоретико-методологічного, практично-виконавського, художньо-творчого та організаційно-педагогічного компонентів у контексті сучасних трансформацій мистецької освіти.

Висновки. Проведений компаративний аналіз базових понять дослідження формування рефлексії майбутніх керівників хореографічних колективів дозволив систематизувати три групи понять: філософські, психологічні та педагогічні аспекти рефлексії; сутність діяльності керівника хореографічного колективу; специфіка фахової підготовки у сфері хореографії. Встановлено, що професійна рефлексія в хореографічній діяльності має специфічні особливості, пов'язані з тілесно-руховою природою мистецтва танцю, необхідністю поєднання технічного, художнього та педагогічного компонентів діяльності, що зумовлює унікальність рефлексивних процесів у цій сфері.

Виявлено еволюцію поняття керівника хореографічного колективу від переважно організаційної функції до багатофункціональної діяльності, що інтегрує мистецькі, педагогічні та управлінські аспекти, відображаючи трансформацію професійних вимог у сучасних умовах. З'ясовано, що фахова підготовка керівників хореографічних колективів має міждисциплінарний характер і потребує комплексного підходу до формування професійних компетентностей, що відповідає сучасним тенденціям розвитку мистецької освіти.

Запропоновані авторські визначення базових понять створюють понятійне підґрунтя для подальших досліджень у галузі формування професійної рефлексії майбутніх керівників хореографічних колективів та сприяють розвитку теоретичних засад підготовки фахівців мистецького профілю. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою педагогічних умов формування професійної рефлексії, створенням діагностичного інструментарію для оцінки її сформованості, обґрунтуванням структурно-функціональної моделі формування рефлексивної компетентності та експериментальною перевіркою ефективності запропонованих теоретико-методологічних підходів у практиці підготовки майбутніх керівників хореографічних колективів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Башкір О. І., Денисенко А. О. Особливості командування в хореографічних колективах. Теорія та методика навчання та виховання. 2022. № 52. С. 9–20. DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2022.52.01>
2. Богачов А. Про еквівалентність перекладу «Буття і часу» Мартіна Гайдегера. Sententiae. 2021.

Том 40, № 3. С. 83-91. DOI: <https://doi.org/10.31649/sent40.03.083>

3. Воронова О. Professional reflection as factor of professional development. *Psychology: theory and practice*. 2019. № 1(3). С. 55–62. DOI: [10.31339/2617-9598-2019-1\(3\)-55-62](https://doi.org/10.31339/2617-9598-2019-1(3)-55-62)

4. Зузяк Т. П., Грінченко Т. Д., Мацюк О. М. До питання фахової підготовки майбутнього вчителя хореографії: професіографічний підхід. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*. 2023. Вип. 29. С. 85-86. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series14.2023.29.11>

5. Козинко Л. Основи конфліктології в процесі фахової підготовки студентів-хореографів у закладах вищої освіти. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2023. № 2. С. 86–94. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.2.64-69>

6. Кривохижа А.М., Бикова О.В. Формула створення хореографічної композиції (балетмейстерам-початківцям та керівникам хореографічних колективів). *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 8(36). С. 1209-1221. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-8\(36\)-1209-1221](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-8(36)-1209-1221)

7. Лань О., Кшен К., Іванова Я. Особливості педагогічної роботи керівника зразкового хореографічного колективу. *Молодий вчений*. 2022. № 8 (108). С. 55-58. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-8-108-13>

8. Маркіна К. Ю. Формування поліхудожніх умінь майбутнього керівника дитячого хореографічного колективу. *Педагогіка вищої та середньої освіти*. 2022. № 25. С. 211-217. DOI: <https://doi.org/10.31812/educdim.6923>

9. Марушка М. Модель фахової підготовки вчителів хореографії на основі компетентнісного підходу. *Молодь і ринок*. 2021. №10(196). С. 119-122. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.248803>

10. Мостова І. С., Островська К. В. Хореографічне мистецтво як інструмент формування ціннісних орієнтирів вихованців аматорських танцювальних колективів. *Танцювальні студії*. 2023. Т. 6, № 1. С. 63–72. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7646.6.1.2023.283728>

11. Нагрибельний Я. Роль академіка Івана Зязюна в розвитку педагогічної освіти в Україні. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2019. № 1(15). С. 89-98. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(15\).2019.89-98](https://doi.org/10.35387/od.1(15).2019.89-98)

12. Ніконенко Т. Сучасні координати змін у професійній підготовці магістрів початкової освіти. *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 1. С. 294-302. DOI: [10.31494/2412-9208-2021-1-1-294-302](https://doi.org/10.31494/2412-9208-2021-1-1-294-302)

13. Павелків Р. Науково-психологічні підходи до розуміння феномену рефлексії. *Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць РДГУ*. 2021. Вип. 16. С. 166-169. DOI: <https://doi.org/10.35619/prapr.v1i16.224>

14. Палій А. М., Ельчанінова Т. М., Шевченко В. М. Рефлексія як структуротворчий компо-

нент професійної діяльності. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 6(40). С. 867-876. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6\(40\)-867-876](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6(40)-867-876)

15. Подкопасва Ю. В., Маляр О. І. Психологічний аналіз розвитку рівнів рефлексії в контексті самореалізації сучасного підлітка. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 1(3). С. 379-388. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-1\(3\)-379-388](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-1(3)-379-388)

16. Роганова М. В., Рашидова С. С., Роганов М. М. Професійна рефлексія викладача закладу вищої освіти як умова його педагогічної культури. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2023. № 1(105). С. 141-151. DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-105-1-141-151>

17. Ростовська Ю. О. Професійна підготовка майбутніх викладачів хореографії у процесі вивчення фахових теоретичних дисциплін. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2022. № 3. С. 81–85. DOI: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2022-pr-3-81-85>

18. Ступак К.Є. Реалізація рефлексивної моделі практики освіти у сучасній фінській школі. *Освітній вимір*. 2020. Випуск 3 (55). С. 46-59. DOI: [10.31812/educdim.v55i0.4378](https://doi.org/10.31812/educdim.v55i0.4378)

19. Татенко В. Методологія суб'єктно-вчинкового підходу: соціально-психологічний вимір : монографія. Київ : Міленіум, 2017. 184 с.

20. Третяк О., Міщеня О. Педагогічна рефлексія у контексті професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, фахівця з інклюзивної освіти. *Інноватика у вихованні*. 2020. Вип. 11. Т. 1. С. 144-145. DOI: <https://doi.org/10.35619/iiv.v1i11.261>

21. Фриз П. Формування професійних компетенцій майбутнього педагога-хореографа у процесі фахової підготовки. *Молодь і ринок*. 2023. № 11-12 (219-220). С. 105-107. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.296979>

22. Холов Т. Діяльність аматорських хореографічних колективів Львівщини 80–90-х років ХХ століття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 71, т. 3. С. 97–103. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-3-15>

23. Чаплук Я., Чуйко Г. Рефлексія як метакогнітивне явище психології. *Психологічний журнал*. 2021. Т. 7, № 10. С. 35–47. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2021.7.10.4>

24. Bannerman H. Choreographers' Reflexive Writing – A Very Special Practice. *Forum for Modern Language Studies*. 2010. Vol. 46(4). P. 474-487. DOI: [10.1093/fmls/cqq017](https://doi.org/10.1093/fmls/cqq017)

25. Butterworth J., Wildschut L. *Contemporary Choreography: A Critical Reader*. London: Routledge, 2017. 448 p. DOI: [10.4324/9781315563596](https://doi.org/10.4324/9781315563596)

26. Risner D. New Reflective Practice Research in Dance Education. *Journal of Dance Education*. 2017. Vol.17(3).P.89-90.DOI:10.1080/15290824.2017.1355183

27. Schon D. A. *The Reflective Practitioner: How Professionals Think In Action*. Journal of Policy Analysis and Management. 2011. Vol. 34(3). DOI: [10.1080/07377366.1986.10401080](https://doi.org/10.1080/07377366.1986.10401080)